

Sara Tezera

Å se med begge øynene: Tegntyper i norsk tegnspråk

Bacheloroppgave i Norsk tegnspråk og tolking

Veileder: Lindsay Nicole Ferrara

Juni 2023

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sara Tezera

Å se med begge øynene: Tegntyper i norsk tegnspråk

Bacheloroppgave i Norsk tegnspråk og tolking
Veileder: Lindsay Nicole Ferrara
Juni 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Tegntypene i norsk tegnspråk er komplekse og kan brytes ned i ulike klasser for meningsdanning. Blant disse finner vi avbildende og leksikalske tegn, som er to omfattende tegntyper på hver sin måte. Disse to ressursene kan også sees i sammenheng med norsk talespråk der en kan observere en rekke likheter og kontraster. Gjennom språkøkologier og semiotiske strategier, utvikler vårt bruk av disse semiotiske ressursene seg, og vårt mentale leksikon vokser. Språkøkologiene gjør oss i stand til å ta del i et språklig samfunn, som gir oss tilgang til å lære og automatisere de ulike semiotiske strategiene og ressursene. Nå, med tegnspråklingvistikk som et fremtredende felt, har forskningsfeltet nå også lært seg å "se med begge øynene". Vi vil kunne se på tegnspråklingvistisk forskning både speilet med det talte språk, men også ved å se på tegnspråk som et uavhengig språk.

Abstract

The sign types in Norwegian Sign Language are complex and can be broken down into different classes for meaning making. Among these we find depicting and lexical signs, which are two comprehensive sign types in their own way. These two resources can also be seen in the context of spoken Norwegian, where a number of similarities and contrasts can be observed. Through language ecologies and semiotic strategies, our use of these semiotic resources evolve, and our mental lexicon expands. Language ecologies enable us to take part in a linguistic community, which gives us access to learn and automate the various semiotic strategies and resources. Now, with sign language linguistics being a prominent field, the research field has now also learned to "see with both eyes". We will be able to look at sign language linguistic research both mirrored to spoken language, but also by looking at signed languages as an independent language.

Innhold

Innledning	3
1 Hva er tegnspråk?	3
1.1 Hva kjennetegner tegnspråk?.....	4
1.2 Språkøkologi.....	5
1.3 Tegnspråkets oppbygning.....	6
1.4 Hvilke tegntyper har vi i norsk tegnspråk?.....	9
2 Leksikalske og avbildende tegn	11
2.1 Leksikalske tegns egenskaper.....	12
2.2 Avbildende tegns egenskaper.....	16
2.3 Kontraster og fellestrekk ved leksikalske og avbildende tegn.....	20
2.4 Hvordan brukes leksikalske og avbildende tegn sammenlignet med norsk talespråk?.....	22
3 Konklusjon	24
Referanser	26

Innledning

Det lingvistiske feltets mål er i hovedsak å forstå språkets oppbygning, og er et felt som er i konstant utvikling. Johnston & Schembri (2007) bruker en oppsummert definisjon, først utviklet av Charlotte Baker og Dennis Cokely (1980) for å definere hva et språk er. Her beskrives språk som et komplekst kommunikasjonsverktøy, som brukes for å uttrykke alt fra ideer til følelser, med både grammatiske regler, og et vokabular satt sammen av ulike symboler. Disse er utviklet i de ulike språklige samfunnene, og vil forandre seg fra en generasjon til en annen (Johnston og Schembri, 2007, s.1).

Forskningen innenfor tegnede språk har blitt spesielt sentral i det lingvistiske feltet gjennom årene, som også er et grunnlag for denne litteraturgjennomgangen. Likevel er det flere faktorer som er sentrale å diskutere for å få en helhetlig forståelse for hvordan denne forskningen har gått frem. Et av målene til denne litteraturgjennomgangen vil derfor være å skape et bilde av hvordan vi kan bevege oss fra språkforståelse, til å forstå hvordan ulike tegntyper kan sees i sammenheng med talte språk. Vi vil da ta for oss hvordan språk har blitt definert av ulike forskere, og se på hvordan, både leksikon og strategier, utvikler seg i sitt gitte språklige miljø. Ettersom at tegnspråk er et komplekst kommunikasjonsverktøy, vil vi også se på dets lingvistiske oppbygning, og hvordan disse ulike parameterne tas i bruk for å ha et forståelsesgrunnlag for hvordan vi bruker de ulike strategiene i norsk tegnspråk.

Tegnspråklingvistik er et omfattende felt, og for å få en meningsbærende litteraturgjennomgang, vil denne teksten ha fokus på tegntyper i norsk tegnspråk. Denne litteraturgjennomgangen vil ta for seg hvilke tegntyper vi har i norsk tegnspråk, med spesielt fokus på avbildende og leksikalske tegn. Teksten vil kontrastere dem, og relatere dem til det talte språket for å vise både likheter og forskjeller. Denne litteraturgjennomgangen vil derimot ikke innebære metode i form av analyse, men heller en rekke eksempler fra både norsk tegnspråk og andre tegnende språk. Dette er grunnet en rekke beskrivelser av hvordan ulike tegn gjennomføres, der figurene spiller del i å visualisere disse.

1 Hva er tegnspråk?

Charlotte Baker og Dennis Cokely (1980) har i sin tekst om ASL (amerikansk tegnspråk) blant annet oppsummert at språk er et komplekst kommunikasjonsverktøy, og prøvd å sette en pekepinn på spesifikke egenskaper ved språk som et kommunikasjonsverktøy. I likhet med

andre forskere, har Kristoffersen (2017) også prøvd å gi en definisjon på hva et språk er. Kristoffersen (2017) påpeker: *“Som språkbrukere har vi altså en bestemt type kunnskap (et mentalt leksikon og en mental grammatikk) som setter oss i stand til å tolke og produsere språklige ytringer”*. Her poengterer de også at i dette mentale leksikonet ligger kunnskap om hvordan enkelte ord uttales, eller hvilke grammatiske regler en setning skal påføres. Dette mentale leksikonet vil derimot ikke utvikle seg av seg selv, men gjennom sosialisering og eksponering for språk. (Kristoffersen, 2017, s. 28).

Gjennom Løgstrup (1976, 1984, 1983 & 1987), skriver også Sviland et al. (2010) om hvordan språk er en måte for oss språkbrukere å uttrykke blant annet våre sanseinntrykk. Forfatterne skriver også om hvordan vårt daglige språk er vårt eget, og ikke kan eies eller legges beslag på av noen. Likevel, på samme måte som Kristoffersen (2017) beskriver språk, gjør også Sviland et al. (2010) rede for hvordan vi som språkbrukere er avhengige av historie og kultur for å kunne uttrykke oss språklig (Sviland et al, 2010, s. 133-134).

1.1 Hva kjennetegner tegnspråk?

Tegnede språks kjennetegn er i hovedsak at de er visuelle (Holten & Rønning, 2011, s.7) . I motsetning til talespråk, som er et auditivt språk, er tegnede språk gestuelle/visuelle, der tegn produseres ved bruk av bevegelser av både hender og kropp, og bruk av gester, i tillegg til bruk av non-manuelle komponenter som øyne, hode og munn (Vogt-Svendsen, 2011, s. 12-13). Tegnspråk, i likhet med tale, er en form for multimodal kommunikasjon. Likevel er det språkets gestuelt-visuelle egenskaper som nettopp gjør det tegnspråklingvistiske feltet rikt. Ettersom at tegnspråk, inkludert norsk tegnspråk, har fått en lav status i storsamfunnet i motsetning til talte språk (Holten & Lønning, 2011, s.10), kan en komme over myter knyttet til tegnede språk. Blant disse, finner vi myten om at tegnede språk ikke er “ekte” språk, og dermed ikke har egen grammatikk (Ahearn, 2017, s.45). Denne myten ble motbevist av William Stokoe (1980) ved å vise at vi kan observere bruk av fonologi, morfologi, syntaks, semantikk og pragmatikk i tegnede språk. Ahearn (2017), gjør også rede for hvorfor tegnede språk ikke er “fingerspråk”. Hun argumenterer dette ved å bruke Amerikansk tegnspråk som eksempel, og hvordan endringer i f.eks. håndform, plassering og bevegelse, kan endre betydningen i ytringen (Ahearn, 2017, s.26). Forfatteren spesialiserte seg ikke innenfor tegnspråk i hennes lingvistiske forskning, men nevner likevel et viktig punkt her, som vil være spesielt relevant for et av fokusområdene for denne litteraturgjennomgangen. I tillegg til

William Stokoes (1980) redegjørelse av ASL, diskuterer Holten og Lønning (2011) det spatiale aspektet som kjennetegner tegnede språk. I tillegg til at tegnspråkbrukere har muligheten til å motta store mengder informasjon gjennom øynene, tar de også i bruk det tredimensjonale rommet, også kjent som *tegnrommet*. Tegnspråkbrukere vil dermed ha muligheten til å gjøre sine ytringer meningsfulle, ved å plassere tegn og bevegelser i tegnrommet. Dette beskriver forfatterne som en “*naturlig konsekvens*” av at tegnspråk er et visuelt basert språk (Holten og Lønning, 2011, s.8).

Videre skal teksten gjøre rede for hvordan språk, også tegnede språk utvikler seg til å bli språkene de er i dag. Dette er et relevant punkt for denne litteraturgjennomgangen, ettersom at det tegnspråk lingvistiske feltet er komplekst, og for å forstå hvordan norsk tegnspråk er bygget opp, er vi først nødt til å se på hvordan språket utvikler seg.

1.2 Språkøkologi

Haugen (1972) diskuterer at språk er noe som eksisterer i språkbrukernes sinn, og måten språket vårt blir funksjonelt, er når vi språker i vårt naturlige miljø (Haugen, 1972, s. 57). Han definerer språkøkologi slik:

Language ecology may be defined as the study of interactions between any given language and its environment. The definition of environment might lead one's thoughts first of all to the referential world to which language provides an index. However, this is the environment not of the language but of its lexicon and grammar. The true environment of a language is the society that uses it as one of its codes. (Haugen, 1972, s. 57)

Bø et al. (2018) bygger videre på dette og tar for seg hvordan språkets historie, brukere og utvikling reflekteres i vår språking. For å forstå hverandre, er delt språkøkologi en sentral del for forståelse, og da er det ikke kun leksikalske konvensjonaliserte ord eller tegn som står sentrale, men også konvensjonaliserte semiotiske handlinger og strategier.

Hodge (2014) bruker en litt annen vinkling og sammenligner tegnspråkøkologi med biologisk økologi ved å se på en organismes utvikling og vedlikeholdelse:

[...] :it is the constantly emerging complex shape and history of interactions between an organism and its environment. Organisms are described as self-maintaining

systems that develop ‘structural couplings’ between their internal structures (such as the brain) and external structures (such as other organisms) via encounters with the environment in which the organism acts. (Hodge, 2014, s.41).

På samme måte omtaler Hodge (2014) også tegnspråkøkologi. Tegnspråkøkologien vil også utvikle seg, i samspill med dem vi språker med i vårt gitte miljø. Dette er også et punkt Schröder (2006) diskuterer. Han tar for seg utviklingen av det norske tegnspråk leksikonet, og viktigheten av kjennskap til tidligere generasjoner. Denne viktigheten påpeker han ved å diskutere nettsiden www.tegnordbok.no. Ved å samle inn tegn, både fra ulike dialekter og aldersgrupper, gir en tegnspråkbrukere tilgang til hele tegnforrådet (Schröder, 2006, s.90). Ikke bare vil språkøkologien utvikle seg fysisk i form av leksikon, men gjennom språkøkologien vil også språkets historie bli synlig (Ferrara et al., 2022, s.3). Dette er et interessant og relevant punkt i denne litteraturgjennomgangen, ettersom at den vil ta for seg blant annet avbildende tegn.

Ferrara & Hodge (2018), gjennom Clarke (1996), beskriver også hvordan språkbruk også kan sees på som en form for signalbruk. Gjennom Clarks (1996) beskrivelse, tar de for seg hvordan ikoner, indikasjoner, og symboler, blir signalisert gjennom bruken av tegntypene beskrivelse, avbildning og indikasjon (Ferrara & Hodge, 2018, s.3), som er tekstens neste fokus.

1.3 Tegnspråkets oppbygning

I tegnspråkvitenskapens tidligere dager, var hovedfokuset rettet mot å bevise at tegnede språk er fullverdige og naturlige språk, i likhet med talespråk. Fokuset som ble brukt, var blant annet hvor kompleksiteten inngår i et språk, og dermed ble det sett på hvor *talespråklig* tegnspråk er (Erlenkamp, 2011, s.27). Erlenkamp (2011) beskriver den tidlige tegnspråkforskningen som å “se med ett øye”, der forskningen så på dette overnevnte fokuset. Forskningens konklusjon innebærer blant annet dualitet i språkets oppbygning, sammensatte tegn og lån av strukturer. Videre fra dette, ble fokuset rettet mot andre aspekter ved tegnspråk med grunnlaget for at det tidligere fokuset ikke var dekkende nok. Dermed ønsket forskere å se på tegnspråk som ble påvirket av visuelle språk, og ikke kunne beskrives ved å sammenliknes med talte språk, men dette beskriver Erlenkamp (2011) som å “åpne det andre øyet” og “lukke det andre”. Erlenkamp (2011) mener derfor at kunnskapen som har blitt bygget opp av tidligere tegnspråkforskning er sentral, og ikke burde forkastes. Hun mener at

det er sentralt å se på den tidligere forskningen som tok for seg likheter mellom tegnede og talte språk, samtidig som en er åpen for at disse kan være ulike på flere punkter fordi de nettopp tar i bruk ulike modaliteter (Erlenkamp, 2011, s.28). Dette beskriver Erlenkamp (2011) i sin artikkel som å “se med begge øynene”, som vi også skal gjøre i denne litteraturgjennomgangen.

Med dette arbeidet, som startet med William Stokoe (1960), har det med forskningen kommet frem at tegnede språk, også norsk tegnspråk, består av tre hovedaspekter: håndform, plassering og bevegelse (Johnston & Schembri, 2007, s.79). Disse tre aspektene blir antatt til å være hovedaspektene i tegnspråkets oppbygning, men som teksten også vil gjøre rede for, er det et fjerde aspekt som også står sentralt, nemlig *orientering*. Hver av disse aspektene er komplekse, og for litteraturgjennomgangens skyld, skal jeg gjøre rede for det mest grunnleggende ved disse aspektene, for å bygge videre på disse i delen om tegntyper i norsk tegnspråk.

Håndform

Dette første aspektet er godt beskrevet av sitt navn. Her er det altså snakk om håndformen som tas i bruk når en utfører et tegn. Tegnspråkbrukere har evnene til å produsere en rekke håndformer når et tegn utføres, men forskning har vist at det kun er et sett med håndformer som blir brukt i kjerne leksikonet vårt (Johnston & Schembri, 2007, s.79). En tegnspråkbruker vil så klart også ta i bruk flere komponenter, som kroppen og andre non-manuelle gester. I sin bok, diskuterer også Johnston & Schembri forskjellen i diskusjonen om håndform når vi snakker om leksikalske og avbildende tegn. Håndform for leksikalske tegn kan være vilkårlige i noen sammenhenger, som for eksempel tommelens plassering i utførelsen av tegnet JOBBE. Her kan tommelen plasseres på siden av knyttneven eller på toppen. Slike forskjeller anses for å være fonologiske variasjoner, som kan sammenlignes med “r” uttalelsen blant talespråks brukere. Håndform for avbildende tegn derimot, kan bety mye mer. Avstanden mellom fingrene, hvor mange av dem vi tar i bruk, og hvordan håndflaten bøyes, kan brukes for å avbilde en handling eller entitet. Håndform her blir dermed en annen diskurs (Johnston & Schembri, 2007, s.87).

Plassering

På dette aspektet skiller Johnston & Schembri (2007) mellom plassering på og utenfor kroppen. Begrepet “plassering” i tegnspråklingvistikk, kan referere til plassering av tegn på kroppen, men også i det forfatterne kaller for “*neutral space*”, som på norsk er kjent som

tegnrommet (Johnston & Schembri, 2007, s.90). Sutton-Spence & Woll (1998) i sin bok diskuterer at tegnrommet brukes på forskjellige måter, og deler dermed tegnrommet i to hovedkategorier: det topografiske og syntaktiske rommet (Sutton-Spence & Woll, 1998, s.129-130). Her blir det typografiske tegnrommet beskrevet som en spatial representasjon av den virkelige verden. Denne kategorien beskriver enheters beliggenhet og plassering i forhold til hverandre, og er en effektiv form for beskrivelse (Sutton-Spence & Woll, 1998, s.129). Det syntaktiske rommet på den andre siden, blir hyppig brukt i forbindelse med plassering av flere referenter. Et eksempel på dette kan være snakk om å reise mellom Norge og Sverige ved å plassere Norge på sin venstre side, og Sverige på høyresiden. Ved å etablere disse entitetene i tegnrommet, har vi muligheten til å referere til ulike hendelser i hver av disse landene, og peke tilbake til dem når det er relevant (Sutton-Spence & Woll, 1998, s.130). I motsetning til bruk av det topografiske rommet, tar det syntaktiske rommet også bruk av grammatiske virkemidler i språket. En referent som diskuteres i en ytring trenger ikke å fysisk være til stede for meningsdanning.

Bevegelse

Når det kommer til bevegelse hos tegnspråk, kan dette brytes ned til flere faktorer. Johnston & Schembri redegjør dette aspektet veldig detaljert, men ettersom at hensikten her kun er å gi et lite innblikk i disse tre aspektene, vil jeg oppsummere deres funn. Forfatterne bryter bevegelse ned i to hovedkategorier; “primary and secondary movements” (Johnston & Schembri, 2007, s. 92). “Primary movements” vil innebære bevegelse fra én lokalitet til en annen, men også bevegelse i forhold til endring i håndform eller retning. Mens “primary movements” vil innebære bevegelse over lengre “avstander” langs x, y og z aksene, vil “secondary movements” innebære raske endringer i håndform eller retning på tegn (Johnston & Schembri, 2007, s.94).

Orientering

Dette aspektet ble først presentert av Robin Battison (1978) for å diskutere tegnspråkfologi. Begrepet orientering henviser til håndflatens og fingrenes retning i tegnrommet når tegnet utføres. Orientering er av betydning her, fordi på samme måte som håndformer, har tegnspråkbrukere en rekke orienteringer å ta i bruk. Her er det likevel regler for hvilke orienteringer som kan tas i bruk (Johnston & Schembri, 2007, s.80). Vi kan ta for oss det norske tegnet for FAR 1:

*Figur 1- FAR 1
Tegnbanken.no (Statped, 2016).*

I figur 1, kan vi se at tegneren bruker det vi kan anta er hennes dominante hånd, med en “1” håndform. Videre plasserer hun tegnet på haken, og drar den mot hennes høyre side. I utførelsen av “1” håndformen, er håndflaten orientert mot ansiktet, men dersom håndflaten hadde vært orientert mot tegnrommet, ville tegnets utførelse blitt oppfattet som feil. I likhet med talespråk, har også tegnspråk lingvistiske begrensninger å forholde seg til. Norsk talespråklige individer har en rekke ressurser tilgjengelige i sitt repertoar, men ikke alle kombinasjoner blir mulige når vi språker. På samme måte har norsk tegnspråk også lingvistiske begrensninger når det kommer til de ovennevnte aspektene (Johnston & Schembri, 2007, s.100).

1.4 Hvilke tegntyper har vi i norsk tegnspråk?

Før vi diskuterer de ulike tegntypene i norsk tegnspråk, er en sentral del av forståelsen hvordan disse er kategorisert. Dermed er det relevant å diskutere begrepet “semiotiske strategier” som for eksempel Bø et al. (2018) gjør i sitt kapittel om språkøkologi. I sitt kapittel, bruker forfatterne Store Norske Leksikons (2018) definisjon på semiotikk:

“Semiotikk” er læren om “tegn og tegnbrukende atferd” (snl.no). Det betyr at semiotikk handler om hvordan mennesker forstår hverandre gjennom symboler som har fått et meningsinnhold. Språk er et eksempel på et system med symboler der

forskjellige lyder eller bevegelser er tillagt mening som gjør kommunikasjon med språk meningsfylt (Bø et al., 2018, s. 62-63).

Clarke (1996) påstod at språk ikke bare er et system, men et system som består av signaler bygget opp av tre ulike strategier; *beskrivelse*, *indikering*, og *avbildning*. Han påstod også at disse metodene uttrykkes gjennom symboler, indikasjoner og ikoner, som også kan kjennetegnes som semiotiske ressurser (Ferrara & Hodge, 2018, s.3). Dette skal vi gjøre rede for i kommende del.

De tre strategiene vi tar i bruk når vi språker for å skape mening, er *beskrivelse*, *avbildning*, og *pek* (Bø et al., 2018, s. 62). Strategien *beskrivelse* kjennetegnes ofte ved bruk av konvensjonaliserte ord eller tegn. I tillegg til konvensjonaliserte ord/tegn, tar vi også i bruk grammatikk med en konvensjonalisert struktur. Disse faktorene fører til at tegntyper, som leksikalske og bokstaverte tegn innenfor strategien *beskrivelse* ikke alltid kjennetegnes som ikoniske, og små endringer i form vil dermed ikke være av betydning for selve meningen i ytringen (Bø et al., 2018, s.70). Senere i teksten vil vi dra frem eksempler på leksikalske tegn som har ikoniske egenskaper. Når det gjelder strategien *avbildning* derimot, vil små endringer i form påvirke ytringens mening. I motsetning til *beskrivelse*, blir tegntyper under *avbildning* ofte kjennetegnet som ikoniske, og avspeiler ofte det en ønsker å beskrive. Vi kan avbilde det vi ønsker å beskrive ved bruk av avbildende tegn eller konstruert handling, og til tross for at disse kan minne mye om hverandre, er det en tydelig forskjell. Avbildende tegn er en gruppe fleksible og produktive tegn, som også er delvis leksikaliserte, og brukes gjerne med en rekke andre semiotiske ressurser for å gi et visuelt uttrykk (Bø et al., 2018, s.71). Konstruert handling på den andre siden, vil ha noen av egenskapene til avbildende tegn, men brukes for å vise til en handling bruk av hender, ansikt, hode, kropp og non-manuelle komponenter for å uttrykke en handling, med spesielt fokus på kroppsbruk. Denne tegntypen kan brukes både sammen med og uten leksikalske tegn for å uttrykke både dialoger og handlinger (Cormier et al., 2013, s.119). Både leksikalske og avbildende tegn vil diskuteres mer senere i denne litteraturgjennomgangen, og vil være tekstens hovedfokus.

Den siste semiotiske strategien vi har er *pek*. Peking er også noe som blir brukt hyppig i norsk tegnspråk, og blir brukt for å hen vise til en referent og rette oppmerksomheten vår mot denne. Dette er en frekvent strategi i alle tegnede språk, og felles for tegntypene i denne kategorien, er det ikke selve pekingen som er meningsbærende, men det pekingen refererer til (Bø et al., 2018, s. 72-73). Under denne strategien, finner vi tegntypen *pek*, og det vi i denne

litteraturgjennomgangen vil kalle for indikerende pek. Begge disse formene for pek indikerer på hver sin måte. Den første formen for pek refererer til fysiske pek med pekefinger; *du, jeg, dem*, der referentene er fysisk til stede. Indikerende pek krever derimot ikke at referentene er fysisk til stede. En tegnspråkbruker som tar i bruk indikerende tegn vil kunne bruke sitt minne av referenten de vil vise til, sammen med tegnrommet. Denne typen pek blir ofte observert som verb, og kan tilføres retningsbøying for å understreke eller tydeliggjøre handlingen mot referenten (Ferrara et al., 2022, s.5). Denne typen pek krever, i likhet med avbildende tegn, kontekst for forståelse, og etablering av referenter i tegnrommet (Clark, 2003, s.244-245).

I sitatet over om semiotikk blir det diskutert at vi som språkbrukere bruker "ulike symboler som har fått et meningsinnhold", og her refererer forfatterne, som nevnt, til de semiotiske *ressursene* vi tar i bruk for å skape semiotiske strategier. Semiotikkens fokus er å forstå hvordan vi mennesker kommuniserer med hverandre, gjennom ulike meningsbærende symboler. Bruk av språk kan være et eksempel på bruk av ikoner, indikasjoner og symboler, men vi bruker også andre komponenter når vi kommuniserer, og det er disse komponentene vi kaller for semiotiske *ressurser*, og er de minste bestanddelene vi tar i bruk når vi språker. Språking er ofte begrepet som blir tatt i bruk når vi kommuniserer ansikt til ansikt, og er en svært kompleks prosess. Dermed er det sentralt å kunne se på hvordan dette foregår, ved å nettopp se på bruken av semiotiske ressurser. Når det kommer til meningsdannelse, er vi mennesker avhengige av å kunne bruke ressurser som tonefall, ansiktsuttrykk og gester. Språking i seg selv kan beskrives som en semiotisk handling, og det er når vi først setter sammen disse ressursene vi kan se at handlingen finner sted. Likevel, er det ikke alltid semiotiske handlinger bevisst, men vil være meningsfylte ettersom at disse blir stadig automatiserte hos språkbrukere (Bø et al., 2018, s.63).

De tre strategiene blir tilgjengelige for oss når vi kommuniserer ansikt til ansikt, og våre kropper er synlige for hverandre (Bø et al., 2018, s.69). Vi ser også at alle disse strategiene er forskjellige fra hverandre, men at vi likevel trekker fra alle disse strategiene når vi språker for å skape ytringer og uttrykke det vi ønsker å formidle. Alle mennesker, uavhengig av hvilke former for språk vi bruker, bruker alle disse strategiene. Med denne observasjonen, er det også viktig å huske at noen språksamfunn foretrekker noen av disse strategiene fremfor de andre.

2 Leksikalske og avbildende tegn

Leksikalske og avbildende tegn er gjentakende fenomener i norsk tegnspråk. Hver av dem har egenskaper som gjør dem unike, men også fellestrekk som kan observeres. I neste del, vil denne litteraturgjennomgangen spesifisere hva disse egenskapene er, og hvilke fellestrekk vi kan observere.

2.1 Leksikalske tegns egenskaper

Som vi har gjort rede for tidligere i teksten, vil tegnspråkbrukere blant annet bruke leksikalske tegn for beskrivelse, slik som Dingemanse (2015) også gjør rede for. Beskrivende tegn, som leksikalske, er som oftest vilkårlige, og bruker en rekke symboler for å uttrykkes. Spesielt er det for disse tegnene at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom form og mening, men heller uttrykkes gjennom en rekke symboler (Dingemanse, 2015, s.950). Johnston & Schembri (2007) mener også at språkbrukere innehar et mentalt leksikon som gjør det mulig for oss å kommunisere. Dette mentale leksikonet innebærer ikke bare ord og tegn, men også komponenter som ordklasse, og evnen til å skape mening. Likevel, påpeker Johnston & Schembri (2007) at til tross for at vi har dette mentale leksikonet, er det nærmest umulig å innhente alle mulige ord og tegn. Derfor skiller forfatterne mellom *faktiske og potensielle* tegn, hvor faktiske tegn blir beskrevet som konvensjonaliserte leksikaliserede tegn, mens potensielle tegn blir beskrevet som er en rekke med tegn som kan oppfattes, men som ikke nødvendigvis er konvensjonaliserte i gitte tegnspråklige miljø (Johnston & Schembri, 2007, s.157). Fullstendige konvensjonaliserte tegn kan sies å være en ekvivalent til norske talespråklige ord, som også kan ha både indikerende og avbildende egenskaper. Som Ferrara et al. (2022) observerer, kan tegnspråkbrukere ta i bruk disse leksikalske tegnene til å vise til en referent (Ferrara et al., 2022, s.4), slik som i figur 2. Forfatterne tar i bruk et eksempel fra Johnston (2008) som drar frem en ytring på Auslan, men ettersom at denne litteraturgjennomgangen skal ta for seg norsk tegnspråk, ønsker jeg å dra frem ekvivalente eksempler fra norsk tegnspråk. I figur 2, kan vi observere tegneren bruke leksikalske tegn for MOR, FAR, JENTE og GUTT til å referere til en hel familie, som er en typisk tegnspråklig løsning.

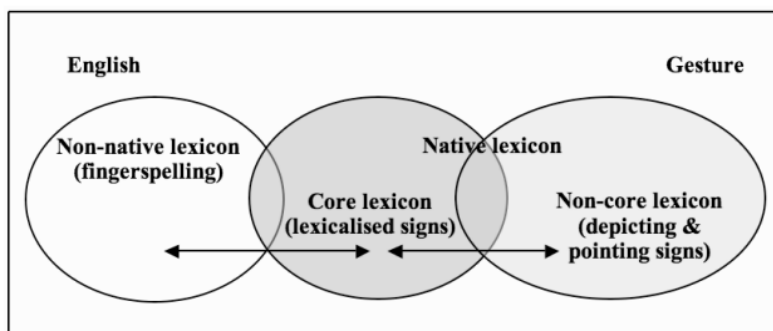

Figur 2

Rougnø, G. (1988). *Vepsen. I: 14 Historier og Lokalisasjon. Ål, Norway: Ål folkehøyskole og kurssetter for døve*

Johnston & Schembri (2007) kategoriserer også disse fullstendig konvensjonaliserte tegnene i en kategori de kaller “the core lexicon” eller “core native leksikon” som her vil omtales som “kjerneleksikonet”. Kjerneleksikonet, i likhet med andre språklige virkemidler, blir utviklet i språklige økologi og er en kategori i det såkalte “native lexicon”. Johnston & Schembri (2007) deler opp leksikonet i to hovedkategorier; “the native lexicon” og “the non-native lexicon”. Begge kategoriene her blir sett på som leksikalske i både Auslan og ASL, men skilles ved utførelse.

“The core native lexicon” blir her definert som leksikalisererte former som vi også kan se i norsk tegnspråk, for eksempel, BLÅ, BIL, og HUS (se figur 4 og 5), mens “the non-native lexicon” inneholder leksikalske tegn som er bokstaverte (Johnston & Schembri, 2007, s.158) (se figur 3). Vi kan også finne disse i norsk tegnspråk, som for eksempel, tegn for JUNI 1 eller OSLO 1+2 (se figur 6, 7 og 8), men “the non-native lexicon” vil ikke være like relevant for denne litteraturgjennomgangen ettersom disse tegnene ikke er like omfattende for norsk tegnspråk, og fokuset vil derfor være rettet mot “the core native lexicon”

Figur 3- “A model of the Auslan lexicon” (Johnston & Schembri, 2007, s.158)

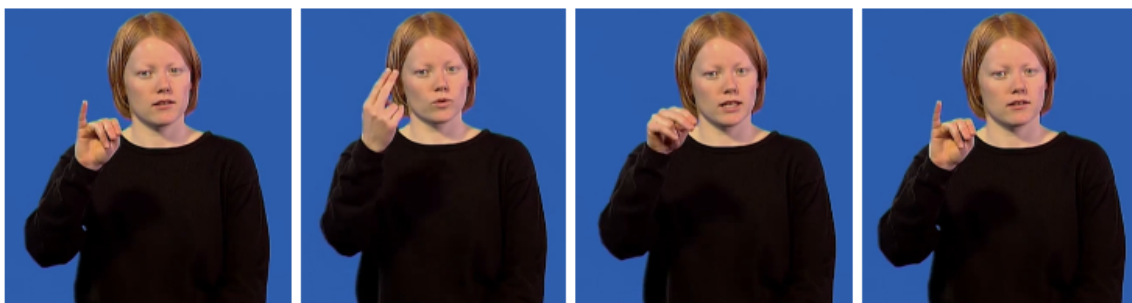

Figur 4- BLÅ

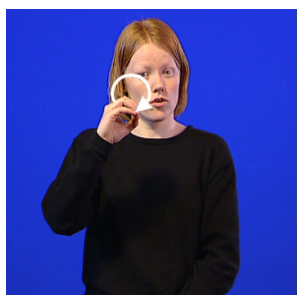
Figur 5- HUS

Tegnbanken.no (Statped, 2016)

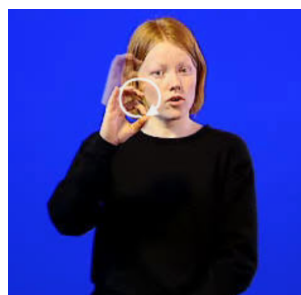

Figur 6- JULI 1

Tegnbanken.no (Statped, 2016)

Figur 7- OSLO 1

Figur 8- OSLO 2

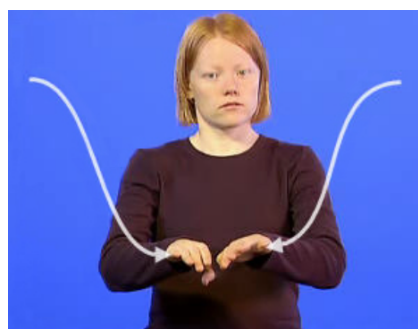
Tegnbanken.no (Statped, 2016)

“The native lexicon” kan, som vi har sett, deles opp i underkategorier; “the core native lexicon” og “the non-core native lexicon”. Ettersom at denne litteraturgjennomgangen skal tas for på norsk, velger jeg å oversette disse begrepene til “native-kjerne leksikonet” og “ikke-native kjerne leksikonet”. Native-kjerne leksikonet er et etablert leksikon, og er

grunnlaget for ulike tegnordbøker. Disse tegnene er på lik basis som talespråklige ord som en kan finne i ordbøker, og vil ligge i et mentalt leksikon. Ettersom at tegn i native-kjerne leksikonet er konvensjonaliserte, leksikaliserte tegn, vil ikke en endring i f.eks. håndform, retning eller bevegelse, endre betydningen av tegnet. Tegnene i kjerne leksikonet, trenger ikke nødvendigvis å bestå av ett morfem (som kan sammenlignes med stavelser), men kan også oppstå ved sammensetning av flere tegn (Johnston & Schembri, 2007, s.159). Et eksempel på dette fra norsk tegnspråk, kan være tegnet for den norske bydelen HEIMDAL, som er satt sammen av tegnet HJEM og tegnet DAL.

Figur 9- HJEM

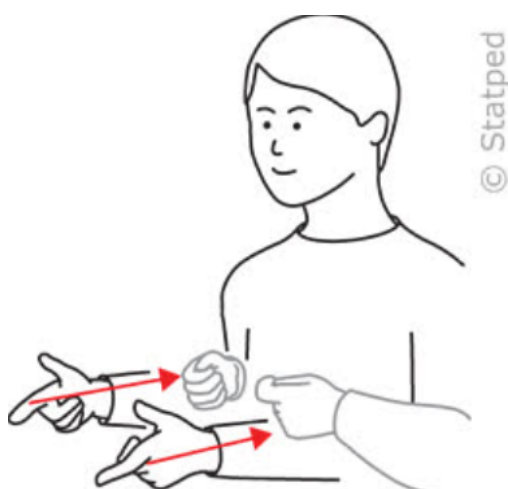
Figur 10- DAL

Tegnbanken.no (Statped, 2016)

Leksikaliserte tegn i kjerne leksikonet har også noen karakteristiske punkt som gjør dem lettere å identifisere, som Johnston & Schembri (2007) også tar for seg. Det første punktet de konkretiserer, er fonologiske begrensninger innad i håndformer, lokalisasjon, og bevegelse når det kommer til utførelse av disse tegnene. Fra observasjonene Johnston & Schembri (2007) har gjort seg, har det blitt observert at leksikaliserte tegn bruker et begrenset sett av disse parameterne, også når det kommer til bokstaver, leksikaliserte tegn (non-core native lexicon). Her nevner de også begrensninger i antall stavelser (morfemer) hos leksikaliserte tegn. For Auslan, har leksikaliserte tegn en begrensning på to morfemer, som betyr at de ikke tar for seg mer enn 2 håndformer, eller bevegelser (Johnston & Schembri, 2007, s.161-162). Her beskriver de også hvordan grammatiske komponenter kan brukes for å skille mellom leksikaliserte tegn, og avbildende tegn. Når en ønsker å studere leksikaliserte tegn, har en muligheten til å studere lokalisasjon, bevegelse, orientasjon, og håndform, alle separat fra hverandre, men uten at de hver for seg er meningsbærende. Hos avbildende tegn, vil dette være et annet tilfelle. Her vil alle parameterne kunne være meningsbærende, der for eksempel, håndformen for bokstaven F kan representere et personnavn. Leksikaliserte tegn, er som tidligere nevnt, ekvivalente med begreper i norske ordbøker og er meningsbærende på

den måten, men avbildende tegn vil ikke nødvendigvis ikke ha mening basert på for eksempel norsk (Johnston & Schembri, 2007, s.163).

Til tross for at leksikalske tegn har strenge grammatiske regler innenfor håndform, er retningsbøying, også kjent som *classifier predicates*, en hyppig brukt tegnspråklig løsning. Liddell (2003) mener at det er disse aspektene som skiller avbildende verb fra ellers vanlige verb i tegnede språk. Tegnspråk tar i bruk retningsbøyde verb som en effektiv ressurs for “hvem gjør hva mot hvem” (Liddell, 2003, s.261). Et eksempel på dette kan være tegnet MOTTA, der bevegelsen på det leksikalske tegnet blir utført fra tegnrommet og mot kroppen (se figur 11).

Figur 11- MOTTA (gaver o.l.)
Tegnbanken.no (Statped, 2016)

Liddell (2003), gjennom Frishberg (1975), skriver i sitt kapittel:

“Frishberg (1975) described such signs as being produced with “handshapes in particular orientations to stand for certain semantic features of noun argument” (p.715)” (Liddell, 2003, s.261). Dersom det er en annen referent dette tegnet vil henviser til, kan en bøye verbet slik at det utføres, for eksempel, fra kroppen og mot tegnrommet for å vise at en elev skal motta tilbakemelding. Her begynner vi da å bevege oss over på tekstens neste hovedaspekt, nemlig avbildende tegn.

2.2 Avbildende tegns egenskaper

Som nevnt tidligere i teksten, vil vi finne avbildende tegn under den semiotiske strategien *avbildning*. Avbildende tegn oppstår ofte som ikoniske, og brukes for å *avbilde* en hendelse

eller en gjenstand. Her brukes også leksikalske tegn, men ettersom at avbildende tegn oppstår fra det tidligere nevnte ikke-native kjerne leksikonet, som er en varierende gruppe, vil endringer i form også endre meningen i ytringen (Cormier et al., 2012, s.336). For å få en litt mer helhetlig forståelse av hvordan avbildende verb blir tatt i bruk, skal vi på samme måte som Ferrara & Nilsson (2017) dele opp avbildende tegn i fire kategorier. Den første vil kategorien tar for seg avbildninger av en entitets bevegelse. I kategori to, avbildes denne entitetens størrelse, form, og omfanget av den. Videre har vi entitetens plassering i rommet i kategori tre, og entitetens handling i kategori fire (Ferrara & Nilsson, 2017, s.6). Forfatterne illustrerer dette gjennom ulike avbildninger på norsk tegnspråk med oversettelser for ytringene på engelsk (se figur 12).

Figur 12
Ferrara & Nilsson, 2017, s.6

Avbildende tegn kan oppstå i flere former, enten ved bruk av egen kropp til å avbilde en person eller hendelse, eller ved bruk av tegnrommet til å avbilde det spatiale aspektet mellom relasjoner, som for eksempel to biler. Dette skillet, skiller altså mellom to tegntyper i norsk tegnspråk, konstruert handling og avbildende tegn (Dudis, 2011, s.3). Ettersom at avbildende tegn er denne litteraturgjennomgangens fokus, vil vi fokusere på det spatiale aspektet i avbildning. Bruk av tegnrom for avbildning er en effektiv måte for tegnspråkbrukere å kartlegge og få frem meningen i ytringen, og tegnrommet er dermed en sentral del av avbildning (Ferrara, 2019, s.225).

Avbildning som en semiotisk ressurs, kan brukes på ulike måter. Den kan både brukes gjennom å illustrere en forstørrelse eller en nedskalering av en gjenstand, og produseres i tegnrommet med bruk av hendene. Avbildende tegn brukes også for å illustrere en referents plassering i tegnrommet, deres størrelse og bevegelse (Ferrara et al., 2022, s.7). Denne typen tegn har også en litt mer lingvistisk “frihet” sammenlignet med leksikalske tegn. Tegnene som produseres gjennom avbildning gjennomføres gjerne ofte simultant med begge hender, der hendene kan referere til ulike referenter simultant (Johnston & Schembri, 2007, s.163). I figur 13 kan vi observere et eksempel på et slikt simultan bruk av tegn. I første klipp begynner tegneren med å utføre tegnet LÆRER, og viser til at lærer blir i klipp to. I klipp tre ser vi tegneren holde sin venstre hånd for å illustrere at læreren blir, mens han begynner på en ny ytring med høyre hånd. Figuren viser ikke et eksempel på avbildende tegn, men nærmere hvordan en tegnspråkbruker har muligheten til å ta i bruk flere referenter i én ytring.

Figur 13

Bjerkli, G. & Aasen, M.F. (2014). Vi flytter til rødbygge. Trondheim: NTNU

Vi sier at avbildende tegn er delvis leksikalske grunnet deres utførelse. Tidligere i teksten nevnte vi at avbildende tegn kan ta i bruk leksikalske tegn for å sette sammen en ytring, men denne typen tegn tar også i bruk det spatiale aspektet ved tegnspråk. For at avbildede tegn skal kunne ytres, er visualisering en forutsetning både hos tegneren selv og mottakeren/e. Da

har også tegneren muligheten til å visualisere både en rekke meningsbærende ytringer, alt fra hvordan ulike referenter beveger seg i tegnrommet, til hvor de befinner seg og hvordan de ser ut (Ferrara, 2019, s.223). Dunis (2011) i sitt kapittel mener at vi kan bruke avbildende tegn til to ting: 1) avbilde en handling i en diskurs der vi tar i bruk ett sett med begreper og 2) resultatet av handlingen, som deler av denne teksten har vært innom. Dermed konkretiserer forfatteren det lingvistiske standpunktet til entitetene som blir avbildet, og setter et skille mellom *avbildede* entiteter og *imagistiske gester* (Roy, 2011, s.4). Det første forfatteren konkretiserer, er diskursen om at gester og språk er ulike systemer der det imagistiske perspektivet fokuserer på det gestikulerte og ikke grammatikken. Konsekvensen ved å identifisere noe som gestikulert, som å identifisere avbildende tegn som imagistiske gester, blir at fokuset blir rettet vekk fra de lingvistiske egenskapene. Dermed setter forfatteren et tydelig skille mellom imagistiske gester og avbildende tegn, nemlig at avbildende tegn knytter en visualisering opp mot entiteten de ønsker å visualisere (Roy, 2011, s.5).

Emmory (2001) skriver også om hvilke perspektiv en kan ytre avbildninger. Hun tar i hovedsak opp to perspektiver en kan bruke: “*route perspective*” og “*survey perspective*”. Her blir “survey” perspektivet beskrevet som avbildning fra et fugleperspektiv med bruk av de kardinale retningene (nord, syd, øst, vest). “Route” perspektivet på den andre siden, blir beskrevet som en “mental reise” eller beskrivelse av omgivelsene (Emmory, 2001, s.91-92). I sin tekst bruker forfatteren bruker en engelsk beskrivelse av leiligheter i New York som eksempel:

Route perspective: As you open the door, you are in a small five-by-five room which is a small closet. When you get past there, you’re in what we call the foyer... If you keep walking in that same direction, you’re confronted by two rooms in front of you... large living room which is about twelve by twenty on the left side. And on the right side, straight ahead of you again, is a dining room which is not too big... (p.929) (Emmory, 2001, s.92).

Survey perspective: The main entrance opens into a medium-sized foyer. Leading off the foyer is an archway to the living room which is the furthestmost west room in the apartment. It’s connected to a large dining room through double sliding doors. The dining room also connects with the foyer and main hall through two small arches. The

rest of the rooms in the apartment all lead off this mail hall which runs in an east-west direction. (p.927) (Emmory, 2001, s.92).

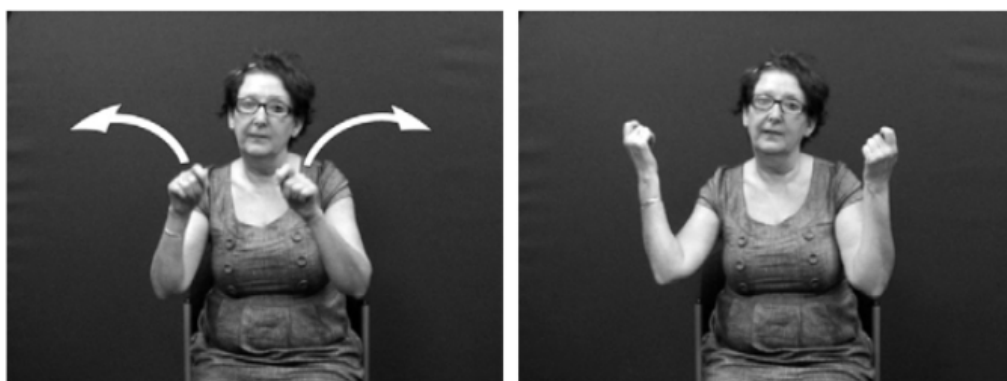
Som vi har gjort rede for tidligere, ser vi i eksemplet at avbildninger ikke bare trenger kontekst, men også visualisering for å oppfattes. Til tross for at forfatteren diskuterer dette i forhold til ASL, så kan denne inndelingen også observeres i norsk tegnspråk ved bruk av avbildende tegn. Gjennom dette eksemplet så kan vi også diskutere hvorvidt konvensjoner må til for at en slik ytring på norsk tegnspråk skal oppfattes. Vi sier at avbildende tegn er delvis leksikaliserte, og dermed delvis konvensjonaliserte. For at mottaker skal kunne bruke denne beskrivelsen i eksemplet, er det gitt at hen vet hva en “foyer” henviser til; et stort åpent oppholdsrom.

Videre, kan vi se på hvordan disse to perspektivene med avbildninger blir brukt i tegnrommet. Ved bruk av “survey” perspektivet, observerer Emmory (2001) at tegnspråkbrukere bruker det forfatteren kaller for “*diagrammatic spatial format*”, mens ved bruk av “route” perspektivet blir “*viewer spatial format*” brukt (Emmory, 2001, s.92). Her er det viktig å spesifisere at “spatial format” er en måte å omtale det topografiske aspektet ved tegnrommet på for å diskutere plassering og de spatiale aspektene mellom entitetene. Forfatteren beskriver “*diagrammatic spatial format*” som et topografisk aspekt der tegnspråkbrukeren tar i bruk den vertikale og horisontale linjen, altså, frem\leftrightarrow tilbake, og opp\leftrightarrowned. Her er det også mulig å bytte mellom disse linjene enten i løpet av en ytring, eller ved én ytring av gangen (Emmory, 2001, s.93). Ved bruk “*viewer spatial format*” derimot, vil omgivelsene i avbildningen endre seg ut i fra tegnspråkbrukerens perspektiv (Emmory, 2001, s.96). Et eksempel vi kan bruke her, som er ekvivalent til forfatterens eksempel, er en avbildning av oss gjennom en korridor. Der vi står i korridoren, avbilder vi at det er en vanddispenser til høyre for oss. Dersom vi beveger oss et par meter frem i korridoren, vil ikke vanddispenseren lenger være til høyre, men bak oss og vi avbilder den følgende. Utkikkspunktet er dermed ikke lenger fastbundet ved bruk av “*viewer spatial format*” (Emmory, 2001, s.95).

2.3 Kontraster og fellestrekk ved leksikalske og avbildende tegn

Tidligere i teksten gjorde vi rede for native-kjerne leksikonet, men på samme måte som leksikalske tegn, er avbildende tegn også en del av vårt leksikon, for disse ligger nemlig i

ikke-native kjerne leksikonet. Et perspektiv en kan dra frem her for å skille mellom disse er mens tegn i native kjerne leksikonet er etablerte, konvensjonaliserte tegn, så er tegn i ikke-native kjerne leksikonet utrolig varierende og delvis leksikaliserte (Cormier et al., 2012, s.336). Dette betyr likevel ikke at tegn i ikke-native kjerne leksikonet alltid vil forbli slik. Lingvister har gjort rede for at tegn i ikke-kjerne leksikonet over tid kan forflytte seg til å bli fullstendig leksikalisert. Et eksempel som Cormier et al. (2012) bruker, er det indo-pakistanske tegnet for AVIS, som også er likt det norske tegnet. Dette tegnet hadde sitt opphav i ikke-native kjerne leksikonet, men gikk over til å bli fullstendig leksikalisert (Cormier et al., 2012, s.338) (se figur 14).

Figur 14- det indo-pakistanske tegnet for AVIS

Cormier et al., 2012, s.338

Likevel kan det forekomme, slik Ferrara & Halvorsen (2017) påstår, at leksikalske tegn blir misforstått for å være avbildende ved at disse beskrivelsene kan inneholde en handling og en referent. Et eksempel på dette kan være det norske tegnet FALLE (blad faller) som vist i figuren under.

Figur 15- FALLE (blad faller)

Tegnbanken.no (Statped, 2016)

Tegnet i seg selv kan sies å være ikonisk, og kan avbilde et blad som faller ned fra et tre. Konvensjonaliserte tegn i kjerne leksikonet kan nemlig være det Ferrara & Halvorsen (2017) kategoriserer som idiofoniske. Dingemanse (2011) beskriver idiofoner som ord som skildrer omgivelsene og danner et bilde for oss (Dingemanse, 2011, s.79). Denne beskrivelsen av idiofoner kan minne mye om beskrivelsen vår tidligere i denne teksten om avbildende tegn, men her kan vi dra frem forskjellen vi gjorde rede for tidligere, nemlig at idiofoner, i likhet med leksikalske tegn, er fullstendig konvensjonaliserte. Tidligere har vi også diskutert hvordan vi tar i bruk leksikalske tegn når vi avbilder, og da er det nettopp bruken av disse idiofonene vi diskuterer. Idiofoner er i hovedsak oftest diskutert når det kommer til talte språk, men denne diskusjonen kan også tilføres leksikalske og avbildende tegn. Idiofoner er fylt med mening, og som Dingemanse (2011) skriver, kan de også sies å være ett-ords poesi med sine beskrivelser. Likevel gjør Dingemanse (2011) også rede for viktigheten av idiofoner, og viktigheten av deres rolle ved formidling av informasjon og meningsdannelse (Dingemanse, 2011, s.80).

Ferrara & Halvorsen (2017) påstår at flere forskere mener at denne likheten mellom leksikalske og avbildende tegn kan være en grunnmur for at avbildende tegn kan være en ressurs for utvikling av nye leksikaliserte tegn. Med dette perspektivet tar forskere også for seg de-leksikalisering, der leksikaliserte idiomatiske tegn går over til å bli avbildende tegn. Dette mener forskere er grunnet tolkingen av disse leksikalske tegnene, der de blir sett på som symboler av avbildning eller konstruert handling, fremfor deres idiofoniske egenskaper (Ferrara & Halvorsen, 2017, s.381). Likevel, resulterer disse likhetene mellom avbildende og leksikalske tegn i en større verktøykasse for tegnspråkbrukere. Vi kan for eksempel ta i bruk tegnet FALLE (blad faller) som vi brukte i vårt tidligere eksempel. Tegnet har en beskrivende egenskap der en tegnspråkbruker også kan ta dette tegnet i bruk for å avbilde bladets måte å falle ved å manipulere tegnet slik de ønsker (Ferrara & Halvorsen, 2017, s.387).

2.4 Hvordan brukes leksikalske og avbildende tegn sammenlignet med norsk talespråk?

Som vi har gjort rede for i denne litteraturgjennomgangen, består norsk tegnspråk av komplekse komponenter som gjør språket unikt, men hva skiller norsk tegnspråk og talespråk, og hvordan kan vi se på leksikalske og avbildende tegn i lys av dette?

Slik som alle språk er både norsk talespråk og norsk tegnspråk begge parter av et system

bygget opp av symboler. Begge språk fremmer sosialisering og skaper kontakt, i tillegg til at det skaper muligheter til å uttrykke ens følelser. Noe av det som gjør tegnspråk så unikt er at språket tar i bruk kroppsspråk, men på norsk også vil vi kunne se at en sentral del av meningsdanning nettopp er bruk av kroppsspråk. Nivået av kroppsbruk i begge språk, vil dermed variere. Schröder (2006) beskriver at talespråksbrukere bruker kroppen på et mikronivå med blant annet tungen og stemme, mens tegnspråk bruker kroppen på et makronivå der tegnspråkbrukere bruker sine hender. (Schröder, 2006, s.80-81).

I tillegg har vi et par andre faktorer som skiller norsk tegnspråk og norsk talespråk. Norsk talespråk er et vokalt-auditivt språk som krever lyd for å bli oppfattet, i motsetning til norsk tegnspråk som er et gestuelt-visuelt språk. Ved bruk av talespråk, vil en uttrykke seg *sekvensielt*. Dette betyr at ord og setninger vil følge hverandre i en rekkefølge. Ved bruk av tegnspråk vil en i tillegg uttrykke seg *simultant*, som betyr at flere meninger kan oppstå samtidig (Schröder, 2006, s.81). Forskjellen vil derfor i hovedsak omfatte modalitetene i disse to språkene. I denne litteraturgjennomgangen, har vi også gjort rede for hvordan språk utvikler seg i ulike språkøkologi. Norsk tegnspråks unike modifikasjonssystem gjør det mulig å stadig utvikle og modifisere nye tegn i møte med nye begreper (Schröder, 2006, s.89, kap.6). Et eksempel på dette er det norske tegnet for KORONA som ble utviklet like etter pandemien utbredte seg i 2020.

Figur 16- KORONA
Tegnbanken.no (Statped, 2016)

Modifikasjonssystemet i norsk tegnspråk gjør også at vi kan modifisere ulike tegn for å vise graden av intensitet, på samme måte som norsk. Mens vi på norsk modifiserer intensitet ved å beskrive disse med ord, har tegnspråkbrukere muligheten til å modifisere konvensjonaliserte tegn vil å vise til hvor rød en bil er, hvor sterk en person er, eller hvor varmt det er ute.

Norsk, tar også i bruk slike modifikasjonssystemer, og den første Ferrara & Halvorsen (2017) gjør rede for, er det de kaller for “*utterance visible action*” (Ferrara & Halvorsen, 2017, s.388). Dette fenomenet er noe vi talespråksbrukere tar i bruk i daglig tale, nemlig å bruke hendene eller andre non-manuelle gester til å avbilde noe vi prater om. Selv om slike handlinger er mer konvensjonalisert hos tegnspråkbrukere, er denne metoden hyppig brukt, og kan minne om tegnspråklige avbildninger eller konstruert handling. På samme måte som avbildende tegn i norsk tegnspråk, vil også talespråksbrukere bruke denne metoden sammen med leksikalske ord og andre grammatiske løsninger. Forfatterne gjør også rede for hvordan vi kan observere konstruert handling i talte språk, og dette definerer de som “*enactments*”, som ikke er tekstens hovedtema, men likevel viktig å nevne for å se på likheten mellom norsk tegnspråk og tale (Ferrara & Halvorsen, 2017, s.388-389). “*Enactments*”, ifølge forfatterne, kan observeres som multimodale, både ved bruk av stemmen og vårt tidligere nevnte punkt, “*utterance visible action*”, og ved manipulasjon av stemmebruk. I sin tekst drar forfatterne frem et eksempel fra Clark & Gerrig (1990). I dette eksemplet, kan vi observere at taleren tar over rollen til “Mrs. Dewlap”, samtidig som de beskriver en hendelse:

“(5) *And then Mrs. Dewlap said that he [raising voice] could just wait for this turn with the rest of them [lowering voice] and so he did*” (Clark & Gerrig, 1990, s.791 fra Ferrara & Halvorsen, 2017, s.388).

Til slutt, har vi et punkt vi allerede har diskutert, nemlig idiofoner. Idiofoner her, på samme måte som tegn, tar i bruk både konvensjoner og ikonisitet for å beskrive og avbilde. Til tross for idiofoner som oftest blir tatt inn i diskusjonen for å diskutere avbildninger, er de også leksikalske ord, på samme måte som avbildninger tar i bruk leksikalske tegn til sine formål (Ferrara & Halvorsen, 2017, s.389). Gjennom disse tre talespråklige strategiene, ser vi at vi finner tegnspråklige virkemidler i talte språk også.

3 Konklusjon

Innledningsvis nevnte vi blant annet at målet med denne litteraturgjennomgangen ville være å “se med begge øynene”. Dette har vi gjort på flere måter gjennom å se på både likheter og kontraster mellom tegntypene, men også likheter og kontraster opp mot talte språk. Norsk tegnspråk er et komplekst, visuelt språk bestående av flere tegntyper og strategier for meningsdannelse. Hver av disse tegntypene har sine egenskaper og bruksområder, som gjør dem både unike og meningsbærende. Vi har gjort rede for hvordan språkøkologi spiller en viktig rolle i utviklingen av tegn og strategier. Språkøkologier er dynamiske systemer som omfatter både kulturelle, sosiale og lingvistiske aspekter hos tegnede språk og deres samfunn, for det er nettopp i disse språklige økologiene tegn blir utviklet over tid.

Teksten har hatt leksikalske og avbildende tegn som sitt hovedfokus, med en introduksjon av de ulike semiotiske strategiene for å nærmere forstå hvor disse tegntypene har sine røtter. De semiotiske strategiene har vært sentrale i vår forståelse i bruksområder av disse tegntypene, men også grunnlaget for dem. Leksikalske tegn, i likhet med ord i den norske ordbok, er en rekke konvensjonaliserte tegn som også til tider oppstår som ikoniske. De blir brukt i daglig kommunikasjon, og har en rekke lingvistiske og grammatiske regler som følges. Avbildende tegn på andre siden er mer komplekse enn leksikalske tegn og kan avbilde både objekter og hendelser. Begge disse tegntypene, i lag med de andre vi kan finne i norsk tegnspråk, er en del av vårt mentale leksikon, og dermed en del av vårt lingvistiske leksikon på hver sin måte. Det lingvistiske feltets mål er å se på språkets oppbygning, som har vært en del av grunnlaget for denne litteraturgjennomgangen. En mulig metode hadde vært å kun diskutere hovedaspektene våre i teksten, leksikalske og avbildende tegn, men for en helhetlig forståelse av norsk tegnspråk, har det også vært sentralt å forstå språkets lingvistiske oppbygning og begrensninger. Det har også vært sentralt å se på hvordan lingvister og språkforskere definerer språk, og dette fordi til tross for at tegnspråk ikke innehar den samme språklige statusen som norsk talespråk, inngår den fremdeles i forskernes definisjon og forståelse av språk. På dette grunnlaget, har det vært mulig for lingvister å utforske et nytt fremtredende felt, tegnspråklingvistik, og gi oss en forståelse for hvordan vi bruker ulike aspekter for meningsdanning. Som vi har nevnt tidligere, er tegnede språk komplekse kommunikasjonsverktøy, og både leksikalske og avbildende tegn utgjør en stor del av dette. Denne litteraturgjennomgangen har dermed tatt del i å forstå både tidligere og nyere tegnspråkforskning, og gitt et lite innblikk i deres oppbygning og bruksområder.

Referanser

Ahearn, L. M. (2017). *Living Language: An Introduction to Linguistic Anthropology*. Wiley-Blackwell

Anjum, R. L., Halvorsen, R. P., Haualand, H., Jørgensen, S. R., Kermit, P., Myrstad, J. A., Nesse, L. S., Peterson, P. R., Peterson, S. A., Peterson, V. S., Rossvær, V., Schröder, O. I., Vonen, A. M. & Zahl, T. S. (2006). *Tegn som språk: En antologi om tegnspråk*. Gyldendal Akademisk.

Bjerkli, G. & Aasen, M.F. (2014). *Vi flytter til rødbygge*. Trondheim: NTNU. Hentet i forbindelse med analyse på studiet.

Bø, V., Ferrara, L., & Halvorsen, R. P. (2018). Språkekologi. In H. Haualand, A.-L. Nilsson, & E. Raanes (Eds.), *Talking- Språkarbeid og profesjonsutøvelse*. Gyldendal Akademisk.

Clark, H. H. (1996). *Using Language*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511620539>

Clark, H. (2003). *Pointing Where Language, Culture and Cognition Meet: Pointing and Placing*. Psychology Press.

Cormier, K., Smith, S., Zwets, M. (2013). Framing Constructed Action in British Sign Language Narratives. *Journal of Pragmatics*, 55.
<https://doi.org/10.1016/j.pragma.2013.06.002>

Cormier, K., Quinto-Pozos, D., Sevcikova, Z., Schembri, A. (2012). Lexicalisation and de-lexicalization processes in signed languages: Comparing depiction constructions and viewpoint gestures. I Duncker, D. (Red.), *Language & Communication: an interdisciplinary journal* (4.utg., s. 329-348). Elsevier.

Dingemanse, M. (2011). Ideophones and the Aesthetics of Everyday Language in a West-African Society. *Senses & Society*, 6(1), 77-85.
<https://doi.org/10.2752/174589311X12893982233830>

Emmory, K. (2001). *Language, Cognition, and the Brain: Insights From Sign Language*. Taylor & Francis Group.

Erlenkamp, S. (2011). Norsk tegnspråk: helt norsk og veldig annerledes. Skisse av en ny beskrivelsesmodell for norsk tegnspråk. *Norsk lingvistisk tidsskrift*, 29, 26-37.

Ferrara, L. & Halvorsen, P. (2017). Depicting and describing meanings with iconic signs in Norwegian sign language. *John Benjamins e-platform*, 16(3), 371-395.
<https://doi.org/10.1075/gest.00001.fer>

Ferrara, L. & Nilsson, A.L. (2017). Describing spatial layouts as an L2M2 signed language learner. *John Benjamins e-Platform*. 20(1), s.1-22.
<https://doi.org/10.1075/sll.20.1.01fer>

Ferrara, L. & Hodge, G. (2018). Language as Description, Indication, and Depiction. *Frontiers in Psychology*, 9, 2-12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00716>

Ferrara, L. (2019). Coordinating signs and eye gaze in the depiction of directions and spatial scenes by fluent and L2 signers of Norwegian Sign Language. *Spatial Cognition and Computation*, 19(3), 220–251. <https://doi.org/10.1080/13875868.2019.1572151>

Ferrara, L., Anible, B., Hodge, G., Jantunen, T., Leeson, L., Mesch, J. & Nilsson, A. (2022). A cross-linguistic comparison of reference across five signed languages. *Linguistic Typology*. <https://doi.org/10.1515/lingty-2021-0057>

Haugen, E. (1972). “The Ecology of Language”, in Dil, A. S. (red). *The Ecolinguistic Reader: Language, Ecology and Environment* (s. 57-65). Stanford: Stanford University Press

Holten, S. M., & Lønning, H. R. (2011). Døves språkholdninger og norsk tegnspråk. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 29(1). Hentet fra
<http://ojs.novus.no/index.php/NLT/article/view/181>

Hodge, G. (2014) *Patterns from a signed language corpus: Clause-like units in Auslan (Australian sign language)*. Ph.d.- avhandling. Sydney: Macquarie University.

Jewitt, C., Bezemer, J., O’Halloran, K. (2016). *Introducing Multimodality*. Routledge.

Johnston, T. & Schembri, A. (2007). *Australian Sign Language. An Introduction to Sign Language Linguistics*. Cambridge University Press.

Kusters, A., Spotti, M., Swanwick, R., & Tapio, E. (2017). Beyond languages, beyond modalities: transforming the study of semiotic repertoires. *International Journal of Multilingualism*, 14, 219-232. <https://doi.org/10.1080/14790718.2017.1321651>

Kusters, A. Introduction: the semiotic repertoire: assemblages and evaluation of resources. *International Journal of Multilingualism*, 18:2, 183-189. <https://doi.org/10.1080/14790718.2021.1898616>

Liddell, S. K. (2003). *Grammar, gesture, and meaning in American Sign Language* (1. utg.). Cambridge University Press

Rougnø, G. (1988). Vepsen. I: 14 Historier og Lokalisasjon. Ål, Norway: Ål folkehøyskole og kurscenter for døve. Hentet i forbindelse med analyse på studiet.

Roy, B.C. (Red.). (2011). *Discourse in Signed Languages*. Gallaudet University Press.

Statped. (2016). *Tegnbanken*. <https://www.minetegn.no/Tegnordbok-2016/>.

Sviland, R., Råheim, M., & Martinsen, K. (2010). Språk–uttrykk for inntrykk. *Norwegian Psychomotor Physiotherapy and Embodied Narrative Identity. A theory generating study*. Universitetet i Bergen.

Sutton-Spence, R., Woll, B. (1998). *The Linguistics of British Sign Language: An Introduction*. Cambridge University Press.

Vogt-Svendsen, M. (1983). *Norske døves tegnspråk : noen pedagogiske og språkvitenskapelige aspekter*. Tapir.

